

szükségletéhez. Az uradalmi községekben a népsűrűség négyszög-kilométerenként 25 körül mozog és évtizedek óta változatlan. Hiába szaporodik a cselédség valamennyi néprétegnél erőteljesebben, ott helyben nem maradhat, el kell költöznie. Az uradalmi pusztákról kiszorult népesség egy része a nagybirtokok peremén elhelyezkedő munkásfalvakban telepszik meg, és a gazdaságok olcsó, minden bérért kapható időszaki munkásait és napszámosait szolgáltatja. Ezekben a munkás- és törpebirtokos falvakban hatalmas tömegek zsúfolódnak össze, szinte egymás hegyén-hátán élnek az emberek, s a népsűrűség közel hatszorosa (140) az uradalmi községekének. [...]

A múltban különösen frekventált helységek voltak a szülőhelyeikről kiszorult és megélhetési lehetőség híján elvándorlásra kényszerült földművelő elemek számára a nagy alföldi községek és városok. Érdekes, hogy a tanyás határoknak sikerült még aránylag a legjobban megőrizni az egészséges birtokmegosztást, amely viszont csak úgy volt lehetséges, hogy a munkáselem és a deposszedált parasztság ezek gócpontjaiban húzódott meg. Így árasztotta el a mezei munkásság a nagy alföldi tanyás községeket és városokat, amelyek perifériái ma a legsötétebb tömegnyomor fészkei. A város lakó agrárproletariátus sajátos magyar képződmény. [...]

A mezei munkásság és a kisparasztság ma már – némely vidéken – távolról sem ragaszkodik annyira a röghöz, mint ragaszkodott a múltban. A reménytelen küzdelem, amelyet érte folytatott, fásulttá tették és meglazították azokat az évszázados szálakat, amelyek eddig hozzáfűzték. Különösen a fiatalabb nemzedék mutat erős hajlandóságot arra, hogy örökre elszakadjon ősei foglalkozásától, és felcserélje azt a városi életmóddal. A föld és a mezei munka sokat veszített becsületéből, amelyet elsősorban a helytelen és a parasztság sorsával keveset törődő agrárpolitika ázott alá. De nem kevésbé az a szerencsétlen és semmivel sem menthető különbségtevés, amely az intézményes szociális gondoskodás teljességét juttatta az ipari munkásságnak, míg a mezőgazdasági dolgozóktól mindent megtagadott. Ma már olyan vidéken is, ahol eddig ritkán fordult elő a városba költözés, mind többen válnak meg néhányholdas parcelláiktól, hogy a gyárkérmények közelében keressenek maguknak boldogulást.

MATOLCSY MÁTYÁS

Agrárpolitikai feladatok Magyarországon

Budapest, 1934, Soli Deo Gloria. 14–18.

Matolcsy Mátyás (Budapest, 1905. február 24. – 1953. június 23.) közgazdász, politikus. Középiskolai tanulmányait Budapesten, a Lónyai utcai Református Főgimnáziumban végezte. 1926-ban szerzett gépészmérnöki diplomát a József Műegyetemen. Ezt követően tanársegédként dolgozott, és 1929-ben műszaki és gazdaságtani diplomát szerzett. 1930-tól a Magyar Gazdaságkutató Intézet mezőgazdasági szakelőadója volt.

1935-től országgyűlési képviselőként működött. Induláskor a kormányon lévő Nemzeti Egység Pártjában, majd 1936 és 1938 között az ellenzéki Független Kisgazdapártban politizált. 1938-tól különböző szélsőjobboldali pártok tagja volt, 1939-től a Nyilas-keresztes Párt tagja volt. 1942-ben visszatért a kormánypártba (Magyar Élet Pártja). 1944-ben, menekülés közben, Bajorországban amerikai fogságba esett. Kiadatása után a magyar népbíróság 10 év börtönre ítélte.

Az Agrárpolitikai feladatok Magyarországon című munkája részletes statisztikai adatokra támaszkodva mutatta be a magyar mezőgazdaság szerkezetét, üzemtípusait. Bemutatta azokat a lépéseket, melyek jelentős mértékben hozzájárulhattak a gazdálkodás hatékonyságának és a társadalmi környezet stabilizálásának biztosításához, a kisüzemek számának szaporításától a technológiai és infrastrukturális fejlesztésen át a szakoktatásig és az agrártermelés menedzseléséig.

Az 1000 kat. holdnál nagyobb kiterjedésű gazdaságok az ország területének 23,7%-át, a szántóföld területnek azonban csak 14,8 %-át foglalják el. A gazdaságok nagyság szerinti megoszlása azonban még nem ad hű képet, mert így módon nem számíthatnak a nagybirtok kategóriához azon tulajdonosok birtoka, akiknek a község határában fekvő birtoka ugyan 1000 kat. holdnál kisebb, de összes földbirtoka mégis együttesen 1000 kat. holdnál nagyobb. Ha a gazdaságokat nem egy-egy község határában elkülönítve, hanem a tulajdonosok szerint összegezve vizsgáljuk, úgy kitűnik, hogy az 1000 kat. holdnál nagyobb birtokok az ország területének 30,3 százalékát teszik ki.

A nagybirtokok előfordulása vidékenként más és más, miért is az említett országos átlagszámtól nagy eltérések tapasztalhatók, Dunántúl a nagybirtok hazája, ahol a nagybirtokok az összes területnek 32,2%-át foglalják el, de az egyes megyékben a nagybirtokok területi aránya még ennél is jóval nagyobb. Fejér vármegyében pl. 48,8, Somogyban 43,0, Veszprémben 38,2% a nagybirtok részesedési aránya. Az északi dombos vidékeket ez az arányszám 28,2%, Az Alföldön a viszonyok kedvezőbbek, de az átlagos 25,8%-os aránytól természetesen itt is van eltérés és Hajdú vármegyében pl. a nagybirtok a vármegye területének 37,9%-át, Csongrád megyében 33,2%-át és Biharban 29,9%,-át teszi.

A két legkevésbé kívánatos gazdaságnagyság, a törpegazdaság és a nagyüzem jelentős szerepet játszik a magyar mezőgazdasági termelésben. Mindkettő, a helytelen földbirtok-politika következménye. Ha a magyar agrárpolitika a kor követelményeihez igazodott volna, a többi európai országokhoz hasonlóan, a mezőgazdasági nagyüzemek ilyen kirívó túlsúlya nem maradhatott volna meg. És ha a földbirtokreform-céljaira igénybevett, alig 1 millió kat. hold terület legnagyobb részét nem ép arra használták volna fel, hogy ép a legegészségtelenebb nagyságú – 3 kat. holdnál kisebb terjedelmű – gazdaságok számát majdnem megkétszerezzék, 584 000-ről 978 000-re növeljék, a törpebirtokok elterjedése is kisebb volna. Ezzel szemben a nagygazdaságok területe számottevően nem esőkként, az egészséges kisgazdaságok száma pedig úgyszólván nem változott meg. Ez az oka annak, hogy a magyar föld-reform, a házhely kiosztástól eltekintve, eredménytelennek bizonyult. Az 1–3 kat.

holdas „földreformföldek” ugyanis nem biztosítanak megélhetést a földhöz jutottnak, különösen ha meggondoljuk, hogy a kisparcellák a falvaktól sok esetben messze esnek és művelésük nem kis nehézségbe ütközik. Az ilyen törpegazdaságok terméseredményei a felszerelés és az állati igaerő híján gyatrább művelés miatt természetesen jóval szerényebbek, mint amit a nagyüzemek ott korábban értek. Ez azonban nem bizonyítja általánosságban a földreform sikertelenségét, hanem csak azt jelenti, hogy a magyar földreform nem létesített a nagygazdaságoknál produktívabb egészséges kisgazdaságokat. Hanem az volt a vezérelve, hogy miként lehet minél kevesebb nagyüzem felosztásával minél nagyobb számú földigénylőt kielégíteni, s a háború után csaknem minden országban aktuálissá vált földreformtörekvést Magyarországon a „megoldott” problémák tárházába helyezni.[...]

A bérbe adott 2 millió kat. hold birtokterületből mindössze 22,6%, 465 000 kat. hold jutott a 100 kat. holdnál kisebb bérleti gazdaságokra. A nagybirtokoknak nagyobb bér gazdaságok formájában való hasznosításának túlsúlya még inkább kitűnik, ha meggondoljuk, hogy a 465 000 kat. hold kisbérlet földből 107 232 kat. hold a 3 nagy alföldi város – Szeged, Debrecen és Kecskemét – kisbérletek által hasznosított városi birtokaiból telik ki. A kisbérleti rendszer a nagybirtokosok előtt népszerűtlen és ennek főleg két oka van: az egyik az, hogy a nagybirtokosok szívesebben szerződnek nagybérlelőkkel, még ha azok csak kisebb, de a nyújtott vagyoni garanciák folytán nagyobb bonitású bért ígérnek, semhogy sok bérlelővel vesződjenek. A másik főszempont viszont az, hogy a nagybirtokosok nem szívesen osztják ki birtokaikat hosszú lejáratú kisbérletek formájában, mert így birtokaik kisüzemekké alakulnak át, s attól félnek, hogy az időnként kiújuló agrármozgalmak során a kiosztott parcellák a földet művelők tulajdonába könnyen átmehetnek. A kisbérleti gazdálkodásnak, annak ellenére, hogy ez kevésbé felel meg népünk gondolkozásának, mert hisz pusztán a föld birtoklása is népünk elsőrendű szükségletei közé tartozik, mégis nagy szerepe lehetne az agrárpolitikai célkitűzések időleges megoldásában.

Az agrárpolitika célkitűzései szempontjából az sem közömbös, hogy a magyar földművelő nép gondolkodásától távol- álló zsidó faj milyen mértékben vesz részi a mezőgazdasági termelésben. 1417 zsidó birtokos kezén 509 764 kat. hold föld van.[...]

Érdekes azt is megvizsgálni, hogy a zsidók mekkora földterületet bérelnek, bár kétségtelen, hogy a nagybérlelők magatartása között alig lehet különbség aszerint, hogy azok zsidók-e, vagy más vallásúak, mert a nagybérleti gazdálkodás jellege erősen kidomborítja a haszonszerzésre irányuló törekvést. A zsidók által bérelt földterület nagysága nem ismeretes. De az 1920. évi népszámlálás szerint 1030, vagyis az e kategóriába tartozó bérlelők 35,4%-ában zsidó bérelt 100 kat. holdnál nagyobb birtokot. Miután pedig összesen 2 056 000 kat. hold a 100 holdnál nagyobb bér gazdaságok területe, a zsidó bérletek területe 700 000 kat. holdnál feltétlenül nagyobb, mert köztudomású, hogy különösen a legnagyobb bérletek tekintélyes hányada van zsidó kézen. Ha tehát még az áttért és ezért statisztikailag ki nem mutatható zsidó birtokosok és bérlelők kezén levő birtokokra is tekintettel vagyunk; úgy azt állapíthatjuk meg, hogy zsidók gazdálkodnak hozzávetőlegesen 1,5 millió kat. holdon. Még meglepőbb számokat kapunk,

ha meggondoljuk, hogy a 100 kat. holdnál nagyobb tulajdonnal rendelkező földbirtokosok 8 millió kat. holdnyi területéből egyrészt mint saját tulajdon, másrészt mint bérlet, 1,5 millió kat. hold áll zsidó vezetés alatt. De ha az ebbe a kategóriába tartozó 1,7 millió kat. hold erdőgazdaságot számításainkból kihagyjuk – amelyeknek mint előbb láttuk, csak 5%-a van bérlők kezén – úgy arra a meglepő eredményre jutunk, hogy a 100 kat. holdnál nagyobb birtokok körülbelül 23 százalékán zsidó vállalkozók gazdálkodnak, ez az arány még jóval nagyobb, ha az 500 katasztrális holdnál nagyobb birtokokat vizsgáljuk. Ennek azért van nagy jelentősége, mert a kitűnő kalkulatív készséggel megáldott zsidó gazdák rentabilitási számításaitól függ 3 milliónyi magyar mezőgazdasági munkásnép nagyon jelentős részének sorsa. De a nem zsidó vezetés alatt álló nagybirtokok is kapitalisztikus termelésük következtében, közvetve szintén a nemzetközi pénzérdekeltségeknek kénytelenek hódolni. Ezt súlyosbítja az a körülmény, hogy 235 külföldi honos tulajdonában 211 725 kat. hold van. Ezek közül 71 idegen, nem magyar anyanyelvű, akik kezén 118 584 kat. hold magyar föld van. [...]

A jelenlegi birtokmegosztási viszonyokat a népesedés-politika szemszögéből is vizsgálat tárgyává kell tenni, mert a nagybirtokok túltengése a faj fenntartó magyar nép szaporodására rendkívül kártékony hatást gyakorolt. A nagybirtokok ugyanis lehetetlenné teszik azon község lakosságának, amelyeknek határában elterülnek, a fejlődését, a szomszéd községben pedig, ahol esetleg viszonylag több föld van kigazdák kezén, a földbirtokok egészségtelen szétforgácsolódását idézik elő, mert a falu természetes úton való szaporodását a nagybirtokokhoz tartozó község elvándorló népe is gyarapítja. Vidéki népességünk egészségtelen eloszlásáról és a fejlődés ma is tovább tartó káros irányáról jellemző képet adnak azok a községek, amelyeknek határában a nagybirtok dominál, különösképpen az u. n. eszmei községek, amelyek területe egy vagy néha több birtokok területével azonos.

Bármilyen áldozat árán meg kell tehát teremteni annak a lehetőségét, hogy földművelő népünk száma és gazdasági ereje gyarapodjék, mert a magyar nemzetre váró nagy feladatokat nem a mezőgazdasági nagyüzemekben generációkon keresztül cselédsorban élők, hanem a magyar földhöz kötött kigazdaréteg fogja megoldani. Ezt hangsúlyozza a magyar népesedés politikai kiváló művelője, Laky Dezső, aki a kvalitatív népesedéspolitika fontosságát nem tagadja, de mégis a kvantitatív népese-
déspolitika szószólója és a népesedéspolitika középpontjába a születési arányszámnak emelésére irányuló akciókat teszi. Együtt hirdeti Apáthyval, „hogy az egészen független elemek számát kell minden eszközzel szaporítanunk. Azokét, akik szinte csak a maguk, vagy szűkebb családjuk számára dolgoznak és termelnek, mert amellet, hogy a földet megmunkálja és állatot tenyészt, kereskedik, kisebb ipari munkát is elvégez és mintegy ezermestere az életnek.